

**Perquè les paraules
no se les enduu el vent...**

PER UN ÚS NO SEXISTA DE LA LLENGUA

Edita: AJUNTAMENT DE QUART DE POBLET.

Textos: TERESA MEANA SUÁREZ. Filòloga, professora de llengua i literatura castellana en un institut de secundària de València. Feminista, de la Casa de la Dona de València.

Il·lustracions: MABEL ÁLVAREZ. Il·lustradora.

Contingut

1. Introducció: Llengua, sexisme i androcentrisme.	00
2. Principals manifestacions del sexisme i l'androcentrisme en la llengua.	00
3. Estratègies per a combatre l'ús sexista i androcèntric del llenguatge.	00
3.1. Recomanacions i propostes de canvi.	00
3.1. Estratègies gramaticals que ens permeten no haver d'especificar el sexe del referent.	00
4. Sobre les titulacions i professions.	00
5. En els documents administratius.	00
6. Per a fer un ús no sexista del llenguatge no hi ha fórmules concretes o úniques.	00
7. Bibliografia.	00

1

**Introducció:
Llengua. Sexisme.
Androcentrisme.**

La llengua constitueix, com a mínim, el reflex de la realitat, de la societat que la utilitza. Així com la societat és racista, classista, heterosexista, la llengua també ho és. I per descomptat recull les desigualtats derivades de la situació de discriminació de les dones i reflecteix tot el sexisme i l'androcentrisme existents. I ja que tant l'androcentrisme com el sexisme es manifesten en els distints usos de la llengua, tot seguit els definirem:

L'androcentrisme és l'enfocament en les investigacions i estudis des d'una única perspectiva: la del sexe masculí. Suposa considerar els homes com el centre i la mesura de totes les coses. En una societat androcèntrica es pren el masculí com el model que cal imitar. Els homes són considerats el subjecte de referència i les dones com a éssers depenents i subordinats a ells. Un exemple de pensament androcèntric seria en referir-se a "les edats de l'home" quan es pretén parlar de l'evolució de **tota la humanitat**. No sabem si darrere de la paraula home s'està prenent englobar les dones. Si és així, aquestes queden invisibilitzades, i si no és així, queden excloses.

D'altra banda, el sexisme és l'assignació de valors, capacitats i rols diferents a homes i dones, exclusivament, d'acord amb el seu sexe, desvaloritzant tot el que fan les dones davant el que fan els homes que és el que està bé, "el que té importància". És sexisme aquest conjunt de mètodes emprats en una societat androcèntrica

i que determinen una situació d'inferioritat, subordinació i explotació.

En paraules d'Eulalia Lledó: "...el sexisme és fonamentalment una actitud que es caracteritza pel menyspreu i la desvalorització, per excés o per defecte, del que som o fem les dones... L'androcentrisme, en contrast amb el sexisme, no és tant una actitud com un punt de vista. Consisteix fonamentalment en una determinada i parcial visió del món, en la consideració que el que han fet els homes és el que ha fet la humanitat o, al revés, que tot el que ha realitzat el gènere humà l'han realitzat només els homes, és pensar que el que és bo per als homes és bo per a la humanitat, és creure que l'experiència masculina inclou i és la mesura de les experiències humanes".

La llengua és així mateix el mitjà a través del qual aprehendem la realitat. Des que creixem, mitjançant la relació que establim amb altres persones anem adquirint diversos procediments comunicatius que ens ajuden a incorporar-nos a una societat concreta, a regular la nostra conducta i el nostre pensament. Entre aquests sistemes (família, sistema educatiu, mitjans de comunicació...) destaca el llenguatge per la seua capacitat de generalitzar la realitat. La nostra llengua influeix en la nostra concepció del món i per això mateix en la nostra conducta des d'on hi ha, al seu torn, una influència en el llenguatge. Així, si cada llengua conforma d'alguna manera l'horitzó d'objectivitat dels seus parlants, qui posseeix més d'una llengua troba el seu món enriquit pel que fa a qui en posseeix només una. Per això el bilingüisme és un do preciós.

Quan aprenem una llengua aquesta no només ens permet comunicar-nos sinó que adquirim un conjunt de coneixements, valors, prejudicis, estereotips, actituds, ideologia... que ens serveixen per a organitzar i interpretar la nostra experiència, per a construir-nos com a persones.

És a dir que constitueix un producte social que acumula i expressa l'experiència d'una societat concreta actuant així mateix sobre la forma com es percep aquesta realitat. A més la llengua no només reflecteix sinó que al seu torn transmet i en transmetre reforça els estereotips marcats socialment. En conseqüència les relacions asimètriques, jeràrquiques, que es donen entre els sexes en la nostra societat es mostren en la llengua i la llengua contribueix que aquestes relacions es mantinguin o transformen.

Així, és ben cert que el sexisme i l'androcentrisme presents en l'ús que fem de la llengua només tindran una solució definitiva quan canvien les estructures socials que produeixen i potencien aquesta utilització. Però, no obstant això, es pot incidir paral·lelament en la realitat i en la llengua i establir una influència entre ambdues. Sobretot si partim que la llengua arrossega molta inèrcia i va, la majoria de les vegades, a remolc dels canvis que es produeixen en la societat.

Hi ha un tipus de canvi que ens interessa especialment: en la realitat social existeix la consciència cada vegada més puixant que l'existència de les dones ha de ser anomenada amb el reconeixement i la valoració del seu paper en la vida privada i en la vida pública.

Atés que el llenguatge no és un fet biològic i natural sinó una adquisició cultural i tot el que és cultura és afegit i, per tant, modificable per la voluntat de les persones, podem alterar-lo ja que en retocar la llengua es retoca la mentalitat i retocant la mentalitat es retoca la conducta.

Com la llengua és un dels principals vehicles de transmissió dels models, rescatar el valor universal d'allò que es considera socialment

femení, així com combatre prejudicis i estereotips és alliberador per a nosaltres i per a ells, per a les dones i els homes.

Canviant l'ús de la llengua canviarà la nostra concepció de la realitat. I atés que aquest procés és progressiu i no unidireccional, si canviem premeditadament l'ús del llenguatge, això ajudarà a canviar el nostre concepte del món. Del nostre paper actiu en aquest canvi dependrà el ritme al qual es modifiquen les concepcions sexistes i androcèntriques.

Són, per tant, necessaris alguns canvis en el llenguatge perquè es pugui anomenar les dones. Atés que la llengua és un instrument flexible, ample i viu, amb la característica de la seua capacitat per a estar en continu canvi, es pot adaptar perfectament a la nostra necessitat o desig de comunicar.

Una de les característiques més definitòries de la llengua és que és un cos viu, en evolució constant, sempre en trànsit. Una llengua que no es modifica només està entre les llengües mortes. Si la llengua no canviés, totes les persones que parlem valencià, castellà, francès, o qualsevol de les llengües romàniques, continuariem parlant llatí. Les llengües vives tenen un caràcter evolutiu. El canvi està inscrit en la naturalesa mateixa de la llengua. La llengua canvia. Canvia la pròpia realitat i també la valoració d'aquesta o les formes de considerar-la o d'anomenar-la.

Per tant, l'adaptabilitat de la llengua i les possibilitats que ofereix permeten que aquests canvis es puguin realitzar sense que perda bellesa, correcció i economia. És més, anomenar les dones suposarà l'elaboració de missatges més precisos i més justs que reflecteixen una realitat més equitativa que la que es reflectia fins ara.

A l'hora de plantejar estratègies per evitar un ús androcèntric i sexista de la llengua hem de recordar que el masculí es considera com a universal i el femení com a particular. Així el femení és tractat com el no-masculí, alguna cosa que apareix com a excepció a la regla. Raó per la qual la llengua serà neutra però -com signa Fanny Rosno és neutral. Els mots en masculí no són universals perquè inclouen a les dones. És un fet que ens exclouen. Són universals perquè el masculí s'erigeix en mesura de la humanitat i així, utilitzant el masculí com a neutre queda el femení ocult.

El procés de simbolització de la realitat té unes implicacions importants en el desenvolupament de la identitat personal i social. Quan els xiquets (homes) són sempre anomenats, apareixen com els protagonistes de les accions i compten amb models de referència amb els quals es poden identificar, això té repercussions en el seu autoconcepte i autoestima i, en ocasions, els genera una "sobreidentitat", es creuen capaços de fer qualsevol cosa sense valorar-ne els riscos. Les xiquetes, no obstant això, no són anomenades, en rares ocasions són protagonistes de les accions i no disposen, a través del llenguatge, de models amb què identificar-se. Les conseqüències d'aquesta invisibilització, exclusió o subordinació poden tenir reflex en una menor autoestima i en la creació de la "subidentitat".

Així doncs, prendre consciència que l'aportació de dones i homes té la mateixa importància per al manteniment de la societat suposaria reflectir l'aportació de les dones i concedir-los el mateix grau de protagonisme sense relegar-les a una posició secundària i subordinada als homes.

2

**Principals
manifestacions del
sexisme i
l'androcentrisme
en la llengua.**

Els efectes que produeixen en la llengua el sexisme i l'androcentrisme es podrien agrupar en dos fenòmens. Per un costat el silenci sobre l'existència de les dones, la invisibilitat, l'ocultament, l'exclusió. Per un altre l'expressió del menyspreu, de l'odi, de la consideració de les dones com a subalternes, com a subjectes de segona categoria, com a subordinades o depenents dels homes.

El silenci s'aconsegueix a través de la utilització del gènere gramatical masculí com a genèric (*"Els alumnes que s'examinen de selectivitat"*, *"Els quartans acudeixen a les urnes"*, *"Els ciutadans"*, *"Els jutges"*, etc.), per mitjà de l'ús de **la paraula "home"** com a terme que englobe a dones i homes (*"En aquella època l'home s'alimentava de..."*, *"Un home, un vot"*, *"Els homes són iguals davant la llei"*, *"Quart de Poblet i els seus homes"*, etc.) i per mitjà del **salt semàntic**.

Segons definició de García Messeguer: "S'incorre en **salt semàntic** quan al parlar o a l'escriure s'empra un masculí en sentit genèric i s'enuncia sobre aquest una primera oració el sentit de la qual enquadra l'un i l'altre sexe, i més endavant es repeteix l'ús del mateix masculí (explícita o implícitament) però aquesta vegada en el seu sentit específic, és a dir, referit a homes exclusivament. (*"Els gibraltarenys tenen tots els avantatges peninsulars: dones, sol, vi i música"*, *"Els egipcis habitaven a la vall del Nil, les seues dones solien..."*, *"L'Alcorà dicta normes per als creients; poden tenir fins*

a quatre esposes...”, etc.). Així, si llegim en un llibre de text (en un passatge referent a la conquesta d'Amèrica): “**Tot el poble** va baixar al riu a rebre'ls, quedant-se en el llogaret només les dones i els xiquets”, qui entenem que va baixar? els homes, no? (o els homes i les xiquetes...). No obstant això aquest **tot el poble** sembla un genèric. Es produeix, doncs, un salt semàntic.

El menyspreu cap a les dones es manifesta sobretot en:

Els **doblets aparents** -paraules amb significat distint segons estiguin en femení o en masculí (un qualsevol/una qualsevol, home públic/dona pública, home del carrer/dona del carrer, “fulano/fulana”, individu/individua, governant/governanta, verduler/verdulera, etc. etc. etc.)-.

Els **buits lèxics** -paraules que no tenen femení i que designen qualitats, és a dir, són positives (“cavallerositat”, “noblesa”, “homenia”, “home de bé”, “prohom”, etc.) i paraules que no tenen masculí i que duen sempre una càrrega negativa (“harpia”, “mala pècora”, “maruja”, etc.)-.

Els **tractaments** i usos de cortesia i la seua manifesta asimetria (així l'ús de “senyoreta” per a referir-se a l'estat civil d'una dona quan no existeix l'equivalent masculí de “senyoret”, la diferència entre cognoms i noms propis, la referència a les dones pel cognom dels seus marits, vius o morts, l'anteposició de l'article “la”, etc. Exemples: “Sra. de”, “Vídua de”, “Sr. Gutiérrez i Srta. Pili”, “La Caballé” (però no “El Domingo”, “El Carreras”), “La Pardo Bazán” (però no “El Pérez Galdós”), “Sartre i Simone eren”, “Mitterrand i Margaret s'entrevisten a la cimera franco britànica”, etc.).

I també les definicions, accepcions i exemples del **diccionari**, en adjectius i adverbis, en **refrany i frases fetes**, en la reproducció d'**estereotips sexistes**, anomenant les **dones a part** i en la **negativa a feminitzar els noms de moltes professions**, entre algunes altres manifestacions.

3

**Estratègies per a
combatre l'ús
sexista i
androcèntric del
llenguatge.**

3.1. Recomanacions i propostes de canvi:

• Utilització de genèrics reals - noms col·lectius

(Com, per exemple, "les víctimes", "el poble", "la gent", "l'electorat", etc.) Així:

Sí	No
El veïnat	"Els veïns"
El professorat	"Els professors"
La població quartana"	"Els quartans"
El personal, la plantilla	"Els treballadors"
La ciutadania	"Els ciutadans"
Durant la infantesa cal dormir 10 hores	"Els xiquets han de dormir 10 hores"

• Utilització d'abstractes

(Com, per exemple, "tutoria", "titulació," "llicenciatura", "advocacia", "direcció", etc.) Així:

Sí

*"La legislació estableix que..."**"La redacció"**"Acudiu al nostre servei d'assessoria"**"Equip de coordinació"**"Les dones van exigir a la judicatura..."*

No

*"El legislador estableix que..."**"Els redactors"**"Acudiu al nostre assessor"**"Els coordinadors"**"Les dones van exigir als jutges..."*

• **Ús dels dos gèneres gramaticals: dobles formes**

No és una repetició anomenar en masculí i femení quan es representa a grups mixts. Són realitats diferents i com a tals han de ser designades. Així doncs, no és duplicar ja que duplicar és fer una còpia i aquest no és el cas. Tampoc és vàlida l'objecció que remet a l'economia del llenguatge. Aquest és una eina al nostre servei, i són les inquietuds, les vivències i els pensaments que li aboquem els condicionants que realment limiten els nostres usos, no el llenguatge en si mateix. Hem de cuidar l'alternança (en unes ocasions femení masculí i en altres masculí femení) per a no jerarquitzar. En castellà se'ns ensenya a donar el primer lloc a qui volem considerar ("Tu i jo som amics", "Pare i fill són advocats" i no al revés) i per això és necessari no prioritzar sempre el masculí.

Un altre aspecte a tenir en compte és la concordança gramatical de gènere entre articles, substantius i adjectius. Una proposta passaria per fer la concordança amb l'últim article o substantiu.

Exemples:

"Empar i Andreu estan dormits"

"Andreu i Empar estan dormides"

O bé, amb un gerundi: "Empar i Andreu estan dormint"

Altres exemples per a l'alternança:

"Les i els usuaris del tren".

"Els pares i les mares de l'alumnat"

"Les xiquetes i els xiquets que vulguen participar"

"Els i les treballadores"

• **Per a evitar la utilització de la paraula "home" com a universal es pot canviar per la primera (o fins i tot la tercera) persona del plural sense esmentar subjecte i en altres ocasions pels pronoms **ens, nostre, nostres, nostra, nostres**. També, a vegades, tractar d'usar una forma impersonal en tercera persona amb **es**.**

Sí

En la Prehistòria es vivia en coves

Vivíem en coves

Vivien en coves

Així com la humanitat, els éssers humans, la gent, les persones, etc. etc.

És bo per al nostre benestar

No

"En la Prehistòria l'home vivia en coves"

"És bo per al benestar de l'home"

- Per a combatre el perill del salt semàntic

“L'alumnat podrà acudir amb les seues parelles” - Sí

“Els alumnes podran acudir amb les seues núvies” - No

“Els pobles nòmades es traslladaven amb els seus estris d'un lloc a un altre”

“Els nòmades es traslladaven amb els seus estris, dones i xiquets d'un lloc a un altre”

- Evitar l'ús de **el, els, aquell, aquells, seguits del relatiu que** (amb sentit general). Pot substituir-se per **qui, les persones que....**

“Qui sàpia llegir entre línies ho entendre”

“El qual sàpia llegir entre línies ho entendre”

“Qui dispose de passaport...”

“Aquells que disposen de passaport...”

- Substituir un per **algú, qualsevol, la persona, una persona, l'ésser humà”... I si un és subjecte també es pot utilitzar la segona persona del singular o la primera del plural sense subjecte exprés.**

Sí

“Quan alguna persona llegeix les notícies...”

“Quan llegeixes les notícies...”

No

“Cuando uno lee las noticias...”

Sí

"Cuando nos despertamos por la mañana..."

"Cuando alguien se despierta..."

"Cuando una persona se despierta..."

"Cuando cualquiera se despierta..."

"Al despertarnos por las mañanas..."

No

*""Quan un es
desperta als
matins..."*

• **En casos d'adverbis, pronoms, etc. Amb marca de gènere masculí:**

Sí

-Minoría, mayoría.

"Debería estar con su gente."

No

-Pocos, muchos.

"Debería estar con los suyos."

• **Es pot canviar el verb de la tercera a la segona persona singular (tu o vostè) o la primera del plural sense esmentar el subjecte. Si volem un to més impersonal també podem utilitzar el verb en tercera persona del singular precedit per es. Això en les instruccions generals i en altres ocasions.**

Exemples:

*"Si vostè posseeix un abonament podrà viatjar debades" - Sí**"Cal tenir un abonament per a poder viatjar debades" - Sí**"L'abonat podrà viatjar debades" - No**"Sentirem gran satisfacció de tenir a les mans un llibre tan important" - Sí*

"Sentiràs..." - Sí

"Sentirà vostè..." - Sí

"El lector sentirà gran satisfacció de tenir a les seues mans un llibre tan important" - No

3.2. Estratègies gramaticals que ens permeten no haver d'especificar el sexe del referent.

ESTRATÈGIES MORFOLÒGIQUES

Morfologia nominal: L'ús d'elements nominals (adjectius, noms, pronoms) la forma dels quals és invariable quant al gènere: "amable", "intel·ligent", "votant", "representant", "portaveu", "tu", "vostè", "quí" (sense anteposar determinants en masculí).

•**Morfologia verbal:** En valencià no és necessari que el subjecte aparega explícitament doncs es pot recuperar a partir de les desinències verbals (cal assenyalar que l'ús explícit dels pronoms es considera enfàtic, en valencià).

Exemples:

"Volem promoure l'ensenyament públic".- Sí

"Nosaltres volem promoure l'ensenyament públic."- No

ESTRATÈGIAS SEMÀNTIQUES

Desviacions semàntiques. Exemples:

"La renda per cápita a Quart és superior a..." - Sí

"Els quartans tenen una renda per cápita superior a..." - No

"Quart de Poblet reivindica una millora social"

"Els quartans reivindiquen una millora social"- No

"Quart protesta per la violència contra les dones."

"Els quartans protesten per la violència contra les dones."- No

ESTRATÈGIES SINTÀCTIQUES

Ús del "es" impersonal. Exemples:

"Sempre es critica sense aportar solucions" - Sí

"Els ciutadans critiquen sense aportar solucions" - No

"A Quart es viu bé a pesar de tot" - Sí

"Els quartans viuen bé a pesar de tot" - No

Gerundis. Exemples:

"Treballant adequadament des de la política es pot aconseguir un canvi" - Sí

"Si els polítics treballem adequadament, es pot aconseguir un canvi" - No

"Votant a aquest partit ho aconseguirem". -Sí

"Si els ciutadans voten a aquest partit, ho aconseguirem" - No

Passives reflexes o perifràstiques:

"Es proposaran solucions des del partit". -Sí

"Els membres del partit proposarem solucions" - No

"En el congrés es debatran qüestions essencials". -Sí

"Els congressistes debatran qüestions essencials" - No

"Aquestes qüestions estan a punt de ser debatudes en el Congrés". -Sí

"Els diputats estan a punt de debatre aquestes qüestions" - No

4

**Sobre les
titulacions i
professions.**

El fet que a algunes persones els resulten estranys termes com enginyera o ministra no es deu al fet que siguin incorrectes sinó a la pràctica inexistència fins a l'època actual de dones que ocuparen aquests càrrecs o professions. L'ús continuat ens ho farà proper. Com diu Eulalia Lledó *"les llengües són àmplies i generoses, dúctils i maleables, hàbils i en perpetu trànsit; les traves són ideològiques"* i si existeix dependenta pot construir-se gerenta i el mateix passarà amb oficiala i fiscala o regidora, si el temps i el consens ho estableixen així. Els obstacles o objeccions que es plantegen mai se sostenen amb arguments estrictament lingüístics. Per exemple es recomana no usar crítica o mecànica ja que poden confondre's amb un adjectiu i la mateixa Eulalia Lledó té recollits més de vuitanta oficis que en masculí poden confondre's amb objectes o coses (moneder, bitlleter), llocs (llavador, varador), adjectius (demolidor, estadistic) i mai es veta aquest ús. Citem ací de nou a Eulalia Lledó i aquesta és la seua clarificadora explicació:

"La llengua té un valor simbòlic enorme, el que no s'anomena no existeix o se li està donant el caràcter excepcional, no fa falta tenir un sentit molt agut de la llengua per a adonar-se'n, és per això que denominar en masculí una dona que transgredeix la norma tendeix cap a quatre objectius:

- a) invisibilitzar les dones que els ocupen
- b) presentar el seu cas com una excepció que demostra no que les altres dones podrien, sinó que ni podrien ni deurien
- c) marcar amb una dificultat més l'accés a alguns càrrecs o oficis (al·legant una pretesa resistència de la llengua a crear el femení o postulant que és una incorrecció lingüística)
- d) reservar el masculí per a activitats prestigiades.

De tot això es pot col·legir que quan es dirimeix una qüestió que relaciona sexe, gènere i gènere lingüístic mai no s'està parlant només de llengua”.

Així Es Podria Dir: Metgessa, Tècnica Especialista, Arquitecta, Cardióloga, Lampista, Enginyera Tècnica, Fematera, Jutgessa, etc. etc. etc.

5

**En els documents
administratius.**

La proposta d'ús per als documents és senzilla. En els documents tancats quan els càrrecs i llocs estiguen ocupats per una dona (i ja que la nostra llengua té marca de gènere) la designació dels seus titulars ha de fer-se en femení: **La Cap de Servei, La Presidenta de la Taula, La Regidora.**

Quan el document és obert i no se sap qui és la persona concreta a la qual ens referim convé reflectir les dues possibilitats: **El/La Cap del Servei, La Directora/El Director, o bé Prefectura de Servei o Direcció.** I per descomptat res no obliga que la norma masculina haja d'anar sempre en primer lloc.

A fi de no utilitzar amb caràcter general les formes en masculí per a referir-se a les persones usuàries de serveis, la proposta d'ús no és única ni tancada, es tracta de buscar l'alternativa més adequada en cada cas. Així:

Sí   *No*

Sol·licitant

El sol·licitant

Signa

El sotasignant

Nom i cognoms

En o En/Na

Domicili

Domiciliat en

Els doblets del tipus o/a, o(a), o-a, constitueixen una bona solució per a textos breus o amb aparicions espaiades. Van complir la seua funció i van ser vàlids i útils quan es va començar la revisió del llenguatge des d'aquesta perspectiva (finals dels 70). No obstant això, és una fórmula poc recomanable, en general perquè el text resultant és poc llegible i la nostra llengua disposa d'altres recursos més adequats per a les nostres necessitats d'expressió.

Convé tenir en compte que si s'opta per aquesta forma, la concordança caldrà aplicar-la no només als substantius sinó a tots els elements oracionals.

Quant a l'ús de la @, aquest no és un signe lingüístic. Soluciona aparentment el problema en el llenguatge escrit, però no en l'oral. Podria ser vàlid com a últim recurs, però l'alternativa ha de passar per l'ús d'altres recursos que existeixen en la nostra llengua i que hem anat esmentant.

6

**Per a fer un ús
no sexista del
llenguatge no hi ha
fórmules concretes
o úniques.**

Es tracta d'adonar-nos adonant-se d'on estan els biaixos del nostre pensament i com es bolquen a través del llenguatge. En qualsevol cas hi ha determinats aspectes que cal tenir en compte:

- **Corregir l'enfocament androcèntric de la nostra expressió**

"A la festa, les persones convidades..." - Sí

"A la festa, els convidats i les seues dones..." - No

Es tracta d'evitar anomenar les dones com a dependents, complements, subalternes o propietat dels homes (discurs androcèntric: només existeix un subjecte, el masculí i les dones només existeixen en relació amb ell). Com per exemple en: "S'organitzaran activitats culturals per a les esposes dels congressistes", "El Senyor X va acudir a l'exposició acompanyat de la seua dona", etc.

- **Anomenar correctament les dones i els homes**

"El senyor Sánchez i la senyora González" - Sí

"El senyor Sánchez i la senyoreta Pili" - No

- **Crear referents femenins** (cuidant l'estil). ("Que vinguen dos xiquets o dues xiquetes a la taula", "El guanyador o guanyadora se'n durà dos milions d'euros", etc.)

- **Trencar estereotips** (No: "el cotxe de papà", "l'aspiradora de mamà")
- **No utilitzar diferents qualitats per a dones** (relacionades amb l'estètica) i per a homes (relacionades amb la intel·ligència).
- **No utilitzar el gènere femení per a desqualificar** ni al·lusions pejoratives a les dones o als valors, comportaments, i actituds que les designen. És a dir, adquirir estratègies per a neutralitzar la imatge negativa que de la dona transmet la llengua...
- **Utilitzar termes genèrics o col·lectius per a substituir paraules marcades sexualment** ("Es necessiten netejadores" per "Es necessita personal de neteja").

Procurar utilitzar el femení plural "dones" (amb o sense adjectius) o individualitzar ("cada dona", "una dona", etc.)

Cal tenir present que ens referim a un col·lectiu múltiple, divers, plural (existeixen les dones, no hi ha un únic model de dona) i que no troba la seua representació amb tanta varietat de matissos com té, en el terme "Dona" (o "la dona" o "la dona + adjectiu...").

- "Suposa un càstig tant per a la dona maltractada com per als seus fills...".-No

- "Suposa un càstig tant per a cada dona maltractada com per a les seues filles i fills...".-Sí

- "Suposa un càstig tant per a les dones maltractades com per a les seues criatures...".-Sí

- "Dia Internacional de la Dona".-No

- "Dia Internacional de les dones".-Sí

- "La dona valenciana és...".-No

- "Les dones valencianes són...".-Sí

Integrar que la meitat de la població no pot ser un col·lectiu, grup a part o minoria

Les dones constitueixen més d'un cinquanta per cent de la societat i, igual que els homes pertanyen a col·lectius diferents.

Frases com: "*Jugaven en les categories benjamí, aleví, juvenil i femenina*", i "*Estudiants, dones, desocupats, jubilats, immigrants...*", no tenen en compte que les dones poden ser alhora jubilades, ancianes, xiquetes...

La formulació correcta seria: "**Jugaven en categories masculines i femenines de benjamí, aleví i juvenil**" i "**Estudiants, persones desocupades, jubilades, immigrants...**"

Unes propostes per a canvis de titulars de premsa

"*Rics i extravagants*"

"**Gent rica i extravagant**"

"Els editors valencians compren molt i venen poc a frankfurt"

"Les editorials valencianes compren molt i venen poc a frankfurt"

"L'oposició votarà contra la reforma si nega drets polítics als immigrants irregulars"

"L'oposició votarà contra la reforma si nega drets polítics a la immigració irregular"

"La violència i les amenaces envolten els periodistes a jerusalem"

"La violència i les amenaces envolten la professió periodística a jerusalem"

"Destacats dirigents polítics..."

"Destacades figures de la política..."

Combinació de diverses possibilitats

Els múltiples recursos que disposa la llengua ens permeten elaborar discursos variats, no repetitius, precisos i no esbiaixats, i per això no hem de renunciar a l'estètica i a l'economia del llenguatge. En qualsevol cas, recordem que la funció principal del llenguatge és la comunicació. I aquesta serà millor quant millor reflectida quede la realitat del que volem explicar. Exemples:

- "Un grapat de destacats escriptors, filòsofs, historiadors, psiquiatres i humanistes reflexionen sobre la realitat dels valencians" quedaria

"Destacades personalitats del món de la cultura, de la història, de la psiquiatria i les humanitats reflexionen sobre

la realitat de la població valenciana" (o realitat valenciana, o la realitat de les valencianes i els valencians, etc.)

-*"Al seu entendre, els jutges han de mantenir major contacte amb els psicòlegs, amb els treballadors socials i amb els centres d'acollida de la dona"* quedaria **"Al seu entendre, la judicatura (jutgesses i jutges) ha de mantenir major contacte amb professionals de la psicologia (psicòlogues i psicòlegs), amb la plantilla de treball social (professionals de treball social, treballadores i treballadors socials) i amb els centres d'acollida de dones"**.

Resumint en paraules preses de "El llenguatge, més que paraules. Propostes per a un ús no sexista del llenguatge". EMAKUNDE. Emakumearen Euskal Erakundea- Institut Basc de la Dona:

"En definitiva, no es tracta només de buscar fórmules i alternatives com si fossen regles matemàtiques. Precisament per l'estreta relació que existeix entre el llenguatge i el pensament hem d'anar modificant el nostre llenguatge en la mesura que ens fem conscients que ho usem incorrectament i, per altra banda, hem de ser més conscients d'això en la mesura que fem l'esforç de realitzar modificacions en la forma d'expressar-nos."

La diferència sexual és ja donada al món. No és el llenguatge qui la crea. El que ha de fer la llengua és simplement anomenar-la ja que existeix. Insistim: allò que no s'anomena no existeix.

Si tenim en compte que dones i homes tenim el mateix dret a ser i a existir, el fet de no anomenar la diferència, és no respectar un

dels drets fonamentals: el de l'existència i la representació d'aquesta existència en el llenguatge.

Tornem-ho a dir: El llenguatge és molt més que paraules, no és neutre ni innocent, i és fonamental en el desenvolupament i la formació de la identitat de les persones per la seua estreta relació amb el pensament.

Per això, fomentar l'ús d'un llenguatge que no faça invisible ni discrimine cap sector de la societat, és de vital importància.

Incidim paral·lelament en la realitat i en la llengua. La vida es construeix paraula a paraula. Ja saps, cuida el teu llenguatge. Ho diu tot. **Les paraules deixen senyal, no se les enduu el vent.**

7

Bibliografia.

Per a l'elaboració d'aquest quadern ens hem basat fonamentalment en tres ja publicats:

Nombra.

Institut de la Dona. Madrid. 1995.

El lenguaje, más que palabras.

EMAKUNDE Institut Basc de la Dona. 2000.

Cuida tu lenguaje.

Institut Asturià de la Dona. 2001

I en la bibliografia més comunment utilitzada sobre el tema de "sexisme en el llenguatge".

Agraïm a tantes feministes (i a alguns valuosos homes) els esforços per avançar en tan apassionant tasca.